

ADÖLESANLARDA GÖZARDI EDİLEN BİR DURUM: DUYGUSAL İSTİSMAR

Öğr. Gör. Hatice Tetik Metin¹,

Öğr. Gör. Esra Kınay Gündoğdu²,

¹Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Sağlık Bakım Hizmetleri, Türkiye, e-mail: hatice_meleyim@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5659-7147>

²Bitlis Eren Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Türkiye, e-mail: ekgundogdu@beu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7485-8697>

Özet

Dünya sağlık örgütü ergenleri 10-19 yaş arası bireyler olarak tanımlamaktadır (WHO,2017). Adölesanlar yani ergenler bu yaş aralığında fiziksel,biyolojik, ruhsal ve sosyal olarak hızlı bir değişim içerisine girerler. Bu dönemde birçok genç yaşadıkları karışık duygularla başedememekte ve tehlikeli davranışlar sergileyebilmektedir. Yapılan araştırmalar tehlikeli davranışlara yönelmenin çocukluk çağı istismarından kaynaklı olabileceğine dikkat çekmektedir. İstismarın birçok çeşidi vardır ama adölesanlarda sorgulanmayan duygusal istismar fiziksel herhangi bir bulgu vermediği için tanınması güçtür. Yasal anlamda da kanıtlanması en zor olan istismar türlerinden biri olduğu için göz ardı edilmektedir. Önemli psikososyal problemlerden biri olan duygusal istismar; ebeveynleri ya da aile dışı bakımını üstlenen kişiler tarafından sürekliliği gösteren, psikolojik bakımdan yıkıcı etkilere sahip davranışların sergilenmesi olarak tanımlanabilir. Adölesanı reddetme, aşağılama, küfür etme, kıyaslama gibi psikolojik olarak uygulanan söz ve eylemler duygusal istismar olarak bilinmektedir. Duygusal istismar adölesanlarda öz-yeterlilik ve psikolojik sağlamlılığı olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bu derlemede adölesanların dışarıdan izleri en az belli olan fakat ömür boyu ruhlarında izleri hep var olacak olan duygusal istismar konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelime: Adölesanlar, Duygusal İstismar

A CONDITION THAT IS IGNORED IN ADOLESCENTS: EMOTIONAL ABUSE

Abstract

The World Health Organization defines adolescents as individuals between the ages of 10-19 (WHO, 2017). Adolescents go through a rapid change physically, biologically, spiritually and socially in this age range. During this period, many young people cannot cope with the mixed emotions they experience and may exhibit dangerous behaviors. Studies have drawn attention to the fact that turning to dangerous behaviors may be caused by childhood abuse. There are many types of abuse, but unquestioned emotional abuse in adolescents is difficult to diagnose because it does not produce any physical findings. It is ignored because it is one of the most difficult types of abuse to prove in legal terms. Emotional abuse, which is one of the important psychosocial problems; It can be defined as the display of persistent, psychologically destructive behaviors by parents or non-family caregivers. Psychologically applied words and actions such as rejecting, humiliating, swearing, and comparing the adolescent are known as emotional abuse. Emotional abuse can negatively affect self-efficacy and psychological resilience in adolescents.

In this review, the issue of emotional abuse of adolescents, whose traces are the least obvious from the outside, but whose traces will always be present in their souls for life, is discussed.

Keywords: Adolescents, Emotional Abuse

1. GİRİŞ

Duygusal istismar günümüzün en önemli psikososyal sorunları arasındadır (Arslan ve Balkıs;2016). Ergenlik dönemine giren bireyler yani adölesanlar bu yaş dönem aralığında fiziksel, biyolojik, ruhsal ve sosyal olarak hızlı bir değişim içerisine girerler. Bu dönemde birçok genç yaşadıkları karışık duygularla başedememekte ve tehlikeli davranışlar sergileyebilmektedir. Yapılan araştırmalar tehlikeli davranışlara yönelmenin çocukluk çağı istismarından kaynaklı olabileceğine dikkat çekmektedir (Orak, Kırbaş, Şahin, ve Gülirmak, 2020).

1983 yılında indianapolis’te “Çocuk ve Gençlerin Duygusal İstismarı Konferansı” düzenlenmiştir. Konferans sonucunda varılan görüş birliğinde duygusal istismar “Çocukların ve gençlerin psikolojik anlamda kötü şekilde kullanılması ve bireye psikolojik açıdan zarar veren tüm davranışlar” şeklinde tanımlanmıştır. Tüm bu davranışlar birey ya da bireyler tarafından uygulanan, çocuklar ve ergenler üzerinde çeşitli yönlerde baskı oluşturacak davranışlar olarak bilinir. Bu davranışlar çocuk veya ergenlerin o anda ya da gelecek zamanlarda bilişsel, duygusal ya da fiziksel gelişimlerinin olumsuz yönde etkilenmesine sebep olabilir. (Kanak ve Çelik, 2018; Kınay Gündoğdu, 2020)

İstismarın birçok çeşidi vardır ama adölesanlarda sorgulanmayan duygusal istismar fiziksel herhangi bir bulgu vermediği için tanınması güçtür (Arslan ve Balkıs, 2016). Yasal anlamda da kanıtlanması en zor olan istismar türlerinden biri olduğu için göz ardı edilmektedir.

Yapılan araştırmalarda Dünyada ve Türkiye’deki istismar türleri içerisinde duygusal istismarın çok yaygın olduğu bilinmekte ve çocuk ya da ergenlere uygulanan bu istismar türünün ebeveynler tarafından uygulandığı görülmektedir (Pirdehghan ve ark., 2015; Karasu ve Bilgen, 2017; Orak, Kırbaş, Şahin, ve Gülirmak, 2020). Ebeveynler, yetişkin bireyler ve vasilik yapan kişiler tarafından uygulanan ve duygusal istismara neden olan bazı davranışlara baktığımızda Adölesanı reddetme, aşağılama, küfür etme, kıyaslama gibi psikolojik olarak uygulanan söz ve eylemler olarak karşımıza çıkmaktadır (Gürhan, 2015; Orak, Kırbaş, Şahin, ve Gülirmak, 2020). Bunların yanı sıra hor görme, yalnız bırakma, önem vermeme, sürekli eleştirme baskılayıcı tavırlar, alay etme, aşırı koruyucu davranma, tehtit etme, korkutma, birilerinin ilgisini çekmek için kullanma gibi davranışlar duygusal istismarı gösteren davranışlardır (Kütük ve Bilaç, 2017).

Duygusal istismar fiziksel herhangi bir bulgu vermediği için tanınması güç olduğundan dolayı ebeveynler bunu bir disiplin yöntemi olarak kullanmakta ve mağdur olan bireyin uzun süre bu örselenmeye maruz kalmasına neden olmaktadır. (Erel ve Gölge, 2015; Dinleyici ve Dağlı, 2016). Bu maduriyeti yaşayan bireylerde zamanla ruhsal ve fiziksel bozukluklar ortaya çıkmakta ve tüm hayatı boyunca atlatamayacağı kalıcı izler bırakabilmektedir. Bu tür davranışlar nedeniyle örselenen bireylerde olumsuz etkiler en çok ergenlik dönemiyle ortaya çıkmaya başlar ve ergenlerin tehlikeli davranışlara yönelmelerine neden olabilir (Senn ve ark., 2008; Brown ve ark., 2010; Smith ve ark., 2014; Arslan ve Balkıs, 2014; Mason ve ark., 2017). Literatüre bakıldığında yapılan çalışmalar neticesinde duygusal istismara uğramış bireyler ile riskli davranışlara yönelme arasında güçlü bir ilişki olduğu bildirilmiştir (Şimşek ve Cenkseven, 2011; Smith, ve ark., 2014; Kabasakal ve Arslan, 2014a; Erel ve Gölge, 2015; Mason ve ark., 2017).

Bireylerdeki bazı özellikler yaşanılmış olan olumsuz durumlara karşı güçlü durmayı sağlayabilir. Bu özellikler psikolojik sağlamlılık olarak değerlendirilebilir. Psikolojik sağlamlık; önemli değişim, olumsuzluk veya risklerle karşılaşıldığında bireyin başarılı bir şekilde bunlarla başa çıkabilme yeterliliği veya kapasitesi olarak tanımlanmıştır. Bu değerlendirmeye dayanılarak psikolojik sağlamlılık düzeyi yüksek olan adölesanların

problemli ve riskli davranışlara daha az yöneldiği ileri sürülmektedir. Yaşamış ve karşılaşmış olduğu tüm olumsuz durumlara rağmen bireyin sağlıklı bir gelişim göstermeside psikolojik sağlamlılık düzeyinin yüksek olmasından ileri geldiği fikri düşünülmektedir (Gökmen Arslan ve Balkıs, 2015).

Ergenler yapmış olduğu riskli davranışların sonunu düşünmeden eyleme dönüştürebilmektedir. (Penolazzi, 2012). Duygusal istismar adölesanlarda öz-yeterlilik ve psikolojik sağlamlılığı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu olumsuz etkilenme ergenlerin riskli davranışlara yönelmelerini tetikleyebilmektedir. (Arslan ve Kabasakal, 2014b; Uysal, 2014). Öz-yeterliliği tanımlayacak olursak bireyin başarıya ulaşmak için becerilerine ilişkin inançları olarak tanımlanır (Gökmen Arslan ve Balkıs, 2015).

Bu riskli davranışlar; ergenlik döneminde Sigara, alkol, madde bağımlılığı, riskli cinsel eğilimler ve eylemler, kumar, şiddete başvurma, okuldan kaçma, bilerek ve isteyerek kişiye ait veya kamuya ait mala, araca ya da ürüne zarar verme (Vandalizm) gibi eylemler riskli davranışlar arasında sayılabilmektedir (Gençtanırım, 2010; Çavuş ve Görpelioğlu, 2017; Orak, Kırbaş, Şahin, ve Gülirmak, 2020)

2. DUYGUSAL İSTİSMAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALARDAN ÖRNEKLER

Bazı araştırmalar sonucunda adölesanların algılamış oldukları duygusal istismar düzeyi arttıkça kendi kendilerine zarar verme, self cutting (kendini kesme) gibi davranışlarda artış olduğunu bildirilmiştir (Kolk, Perry ve Herman, 1991; Yip, Ngan ve Lam 2003; Matsumoto, Azekawa, Yamaguchi, Asami ve İseki, 2004).

Çocukluk çağında istismara maruz kalmış bireylerde ergenlik dönemine gelindiğinde kendi kendine zarar verme davranışında artış olduğu görülmektedir. Çocukluk çağında yaşanan bu travma ergenlerde travma sonrası stres bozukluğuna sebep olmaktadır (Linning ve Kearney, 2004).

Literatürde yapılan çalışmalarda kendine zarar vermenin ve intihar girişiminde bulunmanın çocukluk çağında istismar yaşayan bireylerde fiziksel istismar, duygusal istismar ve duygusal ihmal ile ilişkili olduğu bildirilmektedir (Yargıç, Ersoy ve Batmaz-Oflaz, 2012) Bunun yanı sıra çocukluk çağı istismarı yaşayan bireylerde alkol ve sigara kullanımı, beslenme bozukluğu, antisosyal davranış sergileme gibi davranışlarında kendine zarar verme ve intihar girişimi ile ilişkili olduğunu gösteren çalışmalarda bildirilmiştir (Cansız, 2019).

Ergenlerin aile dışında okulda öğretmenlerden algıladıkları duygusal istismarı araştıran çalışmalara bakıldığında öğretmenlerden algılanan duygusal istismar ve örselenme durumu arttıkça ergenler daha depresif, kontrolsüz, duygularını ifade edememe ve kaygı düzeylerinde artış olduğu bildirilmiştir (Shields, Cicchetti, Ryan 1994; McGee, Wolfe, Wilson 1997).

Bir ortaöğretim kurumunda 434 ergen üzerinde yapılan çalışmada ise erkek ergenlerin kız ergenlere göre duygusal istismarı öğretmenlerinden daha yüksek düzeyde algıladığı bildirilmiştir. Anne ve öğretmenden algılanan duygusal istismarın ise ergenlerde davranış problemlerini daha fazla gösterdiği belirlenmiştir (Şimşek ve Cenkseven Önder, 2011).

Yapılan bir çalışmanın sonuçlarında ebeveynlerden algılanan duygusal istismar arttıkça psikolojik sağlamlılık düzeyinde azalma olduğu ve öz-yeterlilik düzeyinin düştüğü belirtilmiştir (Arslan ve Kabasakal, 2014b). Çocukluk çağı istismarının ilerleyen dönemlerde özyeterlilik üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı belirtilmiştir (Singer, Humphreys ve Lee, 2012).

3. SONUÇ ve ÖNERİLER

3.1. Sonuç

Sonuç olarak literatür incelendiğinde çocukluk döneminde yaşanan duygusal istismar ve diğer istismar türleri zaman içerisinde ergenliğe geçiş döneminde bireylerin riskli davranışlar sergilemesine, sonucunu düşünmeden yanlış yönelimlere eğilmesine, kendine zarar verme ve intihar eğiliminde olmaya doğru bir gidişin temellerini oluşturmaktadır.

3.2. Öneriler

Uzman ve pratisyen hekimler, psikologlar, koruyucu aileler, öğretmenler ve sosyal hizmet uzmanları, diğer sağlık uzmanları, emniyet ve adli hizmet çalışanları, toplum liderleri gibi duygusal istismar farkındalığı konusunda ve tespit edilmesi yönünde katkıda bulunabilirler.

Ebeveyn duygusal istismarı veya travma öyküsü olan çocuk ve ergenlerde daha şiddetli travma sonrası stres belirtileri önemli bir risk faktörü olduğundan, sevk edilen travmanın türünden bağımsız olarak, mevcut ve geçmiş duygusal istismarın değerlendirilmesi önemlidir. Bir çocuk tarafından duygusal istismar bildirilmişse, tedavide bunun ele alınması önemlidir. Daha fazla duygusal istismarı önlemek için ebeveynleri bu sürece dahil etmek ve genel olarak aile etkileşimlerinin kalitesini ve duygusal desteği artırmak önemlidir. Ebeveyn duygusal istismarı ile büyüyen çocuklar ve ergenler için, sosyal aile desteğini ve ev ortamını güçlendirmede ve ebeveyn duygusal istismarını azaltmak için etkili bireysel ve aile programlarının geliştirilmesi gereklidir. Ayrıca, duygusal istismar, duygusal ihmal gibi diğer kötü muamele türleri ile sıklıkla birlikte ortaya çıktığı için, psikolojik kötü muameleyi daha geniş bir şekilde değerlendirmek, dolayısıyla duygusal ihmali de dahil etmek önemlidir.

Toplumun duygusal istismar farkındalığını artırmada hemşirelik uygulamalarının artırılması çok önemlidir. Okul içerisinde riskli davranışlarda ve eylemlerde bulunan öğrenciler ile rehberlik ve danışmanlık öğretmenlerinin, sınıf öğretmenlerinin, okul yöneticilerinin varsa okul hemşirelerinin öğrenciyle iletişim içerisinde bulunup dikkatlice değerlendirmeler yapmaları gereklidir. Okul ve aile iş birliği kurularak bireyin uzman desteği alması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkol, S., Arslan, S. ve Biriktir, E. (2019). Hemşire Esra Adölesanlarda İnternet Bağımlılığı İle Duygusal İstismar Ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi *Iksad Publications – 2019-* ISBN: 978-625-7029-15-5
- Arslan, G. ve Kabasakal, Z. (2014a). Ergenler İçin Algılanan Duygusal/Psikolojik İstismar Ölçeği Kısa Formu-II: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *EKU*, 10(2),491-510.
- Arslan, G. ve Kabasakal, Z. (2014b). Ergenlikte Algılanan Duygusal İstismar ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişki, *VI International Congress of Educational Research, Hacettepe University: Ankara*
- Arslan, GV. ve Balkıs, M. (2016). Ergenlerde Duygusal İstismar, Problem Davranışlar, Öz-Yeterlik ve Psikolojik Sağlamlık Arasındaki İlişki. *Sakarya University Journal of Education*, 6(1) , 8-22. DOI: <http://dx.doi.org/10.19126/suje.35977>
- Brown, LK.,Hadley, W., Stewart, A., Lescano, C., Whiteley, L., Donenberg G. and diğerleri. (2010). The Project Style Study Group. Psychiatric disorders and sexual risk among adolescents in mental health treatment. *JCCP*, 78, 590- 597
- Cansız, C. (2019). *Ergenlerde Algılanan Duygusal İstismarın Kendine Zarar Verme Ve Riskli Davranışlar İle İlişkisi*. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı
- Erel, Ö. ve Gölge, ZB. (2015). Üniversite Öğrencilerinde Riskli Davranışlar ile Çocukluk Çağı İstismar, Dürtüsellik ve Riskli Davranışlar Arasındaki İlişki. *Anadolu Psikiyatri Derg*, 6(3), 89-197.
- Karasu, F. ve Bilgen, FG. (2017). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışları. *SSRJ*, 7, 22-34.
- Kim, J. and Cicchetti, D. (2003). Social Self-Efficacy and Behavior Problems in Maltreated and Nonmaltreated Children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*
- Kütük, MÖ. ve Bilaç Ö.(2017).Çocuklarda ve Adölesanlarda Duygusal İstismar ve İhmal *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics* 2017;3(3):181-7
- Linning, L. M. and Kearney, C. A. (2004). Post-traumatic stress disorder in maltreated youth: A study of diagnostic comorbidity and child factors. *Journal of Interpersonal Violence*, 19(10), 1087-1101.
- McGee, R. A., Wolfe, D. A., and Wilson, S. K. (1997). Multiple maltreatment experiences and adolescent behavior problems: Adolescents perspectives. *Development and Psychopathology*, 9(1), 131-149.
- Mason, WA.,Russo, MJ., Chmelka, MB., Herrenkohl, RC. and Herrenkohl, TI. (2017). Parentand Peer Pathways Linking Childhood Experiences Of Abuse With Marijuana Use in Adolescence And Adulthood. *Addict Behav*, 66, 70-75.
- Matsumoto, M., Azekawa, T., Yamaguchi, A., Asami, T. and İseki, E. (2004). habitual self-mutilation in Japan. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*. 58, 191-198.
- Orak, OS., Kırbaş, ZÖ., Şahin, E. ve Gülirmak, K. (2020). Ergenlerin Anne Babalarından Algıladıkları Duygusal İstismar Durumu İle Riskli Davranışları Arasındaki İlişki. *Samsun Sağ Bil Der*, 2020;5(2):113-119 113 Doi: 10.47115/Jshs.790790

Penolazz, B., Gremigni, P. and Russo, PM. (2012). Impulsivity And Reward Sensivity Differentially Affective and Deliberative Risky Decision Making. *Pers Individ Dif*, 53, 655-659

Senn, TE., Carey, MP. and Venable, PA. (2008). Childhood and Adolescent Sexual Abuse And Subsequent Sexual Risk Behavior: Evidence From Controlled Studies, Methodological Critique, and Suggestions For Research. *Clinical Psychology Review*, 28, 711-735

Singer, M., Humphreys, K. and Lee, S. (2012). Coping Self-Efficacy Mediates the Association Between Child Abuse and ADHD in Adulthood. *Journal of Attention Disorders*. 1-9. oi:10.1177/1087054712465337

Shields, A. M., Cicchetti, D., and Ryan, R. M. (1994). The development of emotional and behavioral self-regulation and social competence among maltreated school-age children. *Development and Psychopathology*, 6, 57-75.

Smith, KZ., Smith, PH. and Grekin, ER. (2014). Childhood sexual abuse, distress, and alcohol-related problems: Moderation by drinking to cope. *Psychology of Addictive Behaviors*, 28(2), 532-537

Şimşek, S. ve Cenkseven Önder, F. (2011). Ergenlerde Davranış Problemlerinin, Anne-Babadan ve Öğretmenlerden Algılanan Duygusal İstismar Açısından İncelenmesi1 *Elementary Education Online*, 10(3), 1124-1137, 2011.

Yargıç, İ., Ersoy, E. ve Batmaz Oflaz, S. (2012). Çocukluk çağı travmalarının intihar girişimi ve kendine zarar verme davranışı ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13, 277-284.

Yip, K.S., Ngan, M.Y. and Lam, I. (2003). Pattern of adolescent self-cutting in Hong Kong: Reports from school social workers. *International Journal of Adolescence and Youth*, 11(2), 135-155

Van Der Kolk, B., Perry, C. and Herman, J. (1991). Childhood origins of selfdestructive behavior. *American Journal of Psychiatry*, 148, 1665-1671.